

УДК 343.353(477)

Ю. В. Гродецький,
канд. юрид. наук, доцент
Національний університет
«Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого»,
м. Харків

ПОНЯТТЯ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Стаття присвячена дослідженню нового для кримінального права України поняття «неправомірна вигода», виділені його ознаки. Запропоновано більш досконале визначення цієї правової категорії.

Ключові слова: неправомірна вигода, службові злочини.

Поняття «неправомірна вигода» є новим для кримінального права України, а тому дослідження його змісту й ознак має першочергове значення.

Законом «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення» від 11 червня 2009 р., № 1508-VI [4; 2009. – № 53. – Ст. 1824] Кримінальний кодекс України (далі – КК) було доповнено новим розділом VII-A «Злочини у сфері службової діяльності в юридичних особах приватного права та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг» і внесено зміни до низки статей цього Кодексу. Саме цим Законом у КК було введено нове поняття – «неправомірна вигода». Для злочинів, які були передбачені статтями 235⁴, 235⁵, 368¹ та 369¹ КК, неправомірна вигода виступала предметом злочину, а

для злочинів, які були передбачені статтями 235¹ і 235³ КК, використовувалася при описі мети злочину.

Визначення розглядуваної категорії було наведено в п. 1 примітки до ст. 235¹ КК, згідно з яким неправомірна вигода – це грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги матеріального або нематеріального характеру, що їх обіцяють, пропонують, надають або отримують безоплатно чи за ціною, нижчою за мінімальну ринкову, без законних на те підстав.

Введення в дію зазначених норм було досить складним. Декілька разів дата набуття ними чинності переносилась, а строк дії взагалі став рекордно малим для кримінального законодавства – з 1 до 5 січня 2011 р. У вказаному Законі зазначалося, що він вводиться в дію одночасно із введенням в дію законів України

«Про засади запобігання та протидії корупції» від 11 червня 2009 р., № 1506-VI [4; 2009. – № 53. – Ст. 1822] і «Про відповідальність юридичних осіб за вчинення корупційних правопорушень» від 11 червня 2009 р., № 1507-VI [4; – 2009. – № 53. – Ст. 1823]. Останніми змінами до них встановлювалося, що вони вводяться в дію з 1 січня 2011 р. Утім, відповідно до Закону «Про визнання такими, що втратили чинність, деяких законів України щодо запобігання та протидії корупції» від 21 грудня 2010 р., № 2808-VI [4; 2011. – № 1. – Ст. 2] усі три названі Закони втратили чинність з дня його опублікування, яке відбулось вперше в газеті «Голос України» 5 січня 2011 р. Отже, всі три закони від 11 червня 2009 р. були введені в дію з 1 січня 2011 р., діяли 1, 2, 3 та 4 січня 2011 року і втратили чинність з 5 січня 2011 р. Саме ці 4 дні термін «неправомірна вигода» вперше стало частиною чинного кримінального законодавства України. Звичайно, що за ці декілька днів ніякого вагомго впливу на правозастосовну практику ці новації не здійснили.

У подальшому законодавець не відмовився від оперування досліджуваним поняттям. Уже 7 квітня 2011 р. було прийнято Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за ко-

рупційні правопорушення» № 3207-VI [4; 2011. – № 44. – Ст. 1765], який повернув цю правову категорію до КК. Вказаним Законом розд. XVII Особливої частини КК було викладено в новій редакції, відповідно до якої Кодекс було доповнено ст. 364¹, що містить примітку з поясненням такого змісту: «У статтях 364¹, 365², 368², 368³, 368⁴, 369² цього Кодексу під неправомірною вигодою слід розуміти грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, що їх без законних на те підстав обіцяють, пропонують, надають або одержують безоплатно чи за ціною, нижчою за мінімальну ринкову». Зауважимо, що аналогічні формулювання використовуються і в інших галузях права (див.: прим. 2 до ст. 172² КУАП, абз. 7 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» від 7 квітня 2011 р., № 3206-VI [4; 2011. – № 44. – Ст. 1764], тобто поняття неправомірної вигоди є наскрізним і має системний міжгалузевий характер.

У статтях 368², 368³, 368⁴, 369² КК неправомірна вигода є предметом злочинів, передбачених цими статтями, у статтях 364¹ і 365² КК вона застосовується для опису мети злочину, а у ст. 370 КК – як характеристика окремих ознак провокації комерційного підкупу. Тлумачення цієї категорії

у примітці до ст. 364¹ КК не містить указівки на ст. 370 КК, проте немає і будь-яких підстав вважати, що зміст поняття неправомірної вигоди в цій статті відрізняється від наведеного у названій примітці.

Сучасна інтерпретація розглядуваної категорії дещо змінилася порівняно з попередньою, яку містив п. 1 примітки до ст. 235¹ КК. Поруч з правками редакційного характеру нове її трактування має й інші відмінності. Так, послуги позначаються вже без указівки на 2 їх види – матеріального або нематеріального характеру, а перелік цінностей, за допомогою яких розкривається зміст неправомірної вигоди, доповнено нематеріальними активами.

Аналіз указанної дефініції досліджуваного поняття дозволяє виділити такі його ознаки: а) перелік цінностей (благ) – грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи; б) перелік можливих діянь із цими цінностями – їх об'їцяють, пропонують, надають або одержують; в) указівка на незаконність – без законних на те підстав; г) вартісні характеристики цінностей – безоплатно чи за ціною, нижчою за мінімальну ринкову.

Розуміючи недоліки переліку цінностей у попередньому формулюванні неправомірної вигоди

(п. 1 примітки до ст. 235¹ КК), законодавець у примітці до ст. 364¹ КК зробив спробу його вдосконалити. Однак і нове визначення не позбавлено певних вад, що можна встановити, досліджуючи зміст окремих термінів, які до нього входять. За своєю природою вони не є кримінально-правовими, що зумовлює необхідність звернутися до норм інших галузей права. Вивчення останніх певної зрозумілості у зміст поняття неправомірної вигоди, на жаль, не вносить. Приміром, у п. 2.1 гл. 2 розд. І Інструкції про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України, затвердженої постановою Правління Національного банку України від 7 грудня 2004 р., № 598 і зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 28 грудня 2004 р. за № 1660/1025 [4; 2004. – № 52. – Ст. 3456] *грошові кошти* визначаються як готівкові кошти в касі й депозити до запитання. А в п. 4 розд. І Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку в державному секторі 101 «Подання фінансової звітності», затвердженого наказом Міністерства фінансів України 28 грудня 2009 р., № 1541 і зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 20 січня 2011 р. за № 95/18833 [4; 2011. – № 9. – Ст. 424] під грошовими коштами розуміється готівка, кошти на рахунках в органах

Державного казначейства України, в банках і депозити до запитання. Як бачимо, останнє тлумачення до грошових коштів додатково включає ще й кошти на рахунках в органах Держказначейства України й у банках. У правових актах різного рівня існує близько 10-ти трактувань терміна «грошові кошти» і кожне з них має свою специфіку. Так, у Цивільному кодексі України «грошові кошти» і «гроші» використовуються як рівнозначні поняття (див., наприклад, ст. 192 ЦКУ). За таких умов установити чітке розуміння категорії «грошові кошти» доволі проблематично.

Наступний термін у досліджуваному переліку цінностей – це *майно*. Відповідно до ч. 1 ст. 190 ЦК України майном як особливим об'єктом вважаються окрема річ, сукупність речей, а також майнові права й обов'язки. Інакше трактується дане поняття в ч. 1 ст. 139 Господарського кодексу України: це сукупність речей чи інших цінностей (включаючи нематеріальні активи), що мають вартісне визначення, виробляються або використовуються в діяльності суб'єктів господарювання й відображаються в їх балансі чи враховуються в інших передбачених законом формах обліку майна цих суб'єктів. В останній дефініції майно поглинає нематеріальні активи, а в примітці до ст. 364¹ КК ці 2 понят-

тя стоять в одному переліку, що свідчить про їх самостійність.

Законодавство України передбачає ще біля двох десятків трактувань терміна «майно». До того ж є сенс відмітити, що Конвенція ООН проти корупції, підписана від імені України 11 грудня 2003 р. й ратифікована (із заявами) Законом України від 18 жовтня 2006 р., № 251-V [4; 2010. – № 10. – Ст. 506] у п. «d» ст. 2 теж містить формулювання майна, до якого відносить будь-які активи, матеріальні або нематеріальні, рухомі або нерухомі, виражені в речах або у правах, а також юридичні документи чи активи, що підтверджують право власності на них або інтерес у них. У зв'язку із цим виникає проблема вибору однозначного вихідного тлумачення. Така ситуація, знову ж таки, не сприяє встановленню чіткого змісту поняття «майно». Складність виникає і щодо з'ясування змісту конструкції «нематеріальні активи», яка в законодавстві визначається за допомогою двох десятків різних трактувань.

На відміну від вищезрозглянутих, тлумачення наступних з досліджуваного переліку цінностей понять – «*переваги*» й «*пільги*» – не мають такого різноманіття. Однак існуючі дефініції навряд чи можна використовувати в даному випадку. Так, нам удалось установити лише одне в законо-

давстві визначення терміна «переваги», під яким розуміють право на першочерговий рух стосовно інших учасників дорожнього руху (див.: абз. 56 п. 1.10 Правил дорожнього руху, затверджених постановою КМУ від 10 жовтня 2001 р., № 1306 [4; 2001. – № 41. – Ст. 1852]). Навіть без аналізу зрозуміло, що з метою поглибленого вивчення досліджуваної категорії «неправомірна вигода» ним користуватися не слід. Ще гірша ситуація зі з'ясуванням змісту терміна «пільги». Незважаючи на його значне поширення в законодавстві й у правозастосовній практиці, загального його нормативного тлумачення не існує.

У Податковому кодексі України (далі – ПКУ) в п. 30.1 ст. 30 наводиться трактування податкової пільги, а в підп. 14.1.120 п. 14.1 ст. 14 – нематеріальних активів. А от у п. 1.1 ст. 1 говориться, що ПКУ регулює відносини, виникаючі у сфері справляння податків і зборів, зокрема, визначає вичерпний перелік податків і зборів, що справляються в Україні, порядок їх адміністрування, а також їх платників, їх права й обов'язки, компетенцію контролюючих органів, повноваження й обов'язки їх посадових осіб під час здійснення податкового контролю і відповідальність за порушення податкового законодавства. Ось чому виникають сумні-

ви щодо можливості застосування названих дефініцій у кримінальному праві. Наприклад, звільнення від сплати комунальних платежів у будинках відомчого житлового фонду як різновид пільг відносять у правовій літературі до неправомірної вигоди [2, с. 259], хоча поняттям «податкова пільга» воно не охоплюється.

Складність виникає також з вартісною характеристикою деяких пільг. Зокрема, підставами їх надання є особливі заслуги перед Батьківщиною (ветеран війни, ветеран праці, учасник бойових дій, особи, постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи), родинні стосунки (мати), наявність захворювання (інвалід). Усі вони надають право користування пільгами, але особа їх набуває не в обмін на гроші чи інші матеріальні цінності, а тому такі пільги не можуть бути виражені у грошовому еквіваленті. Не можна грішми оцінити й такі соціальні статуси, як «ветеран війни» або «учасник ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС», однак вони надають певні пільги зі сплати комунальних послуг, безоплатного лікування, проїзду в міському транспорті тощо. Отже, неможливо встановити вартісні характеристики пільг, які особа отримує за наявності вказаних підстав. Можна виміряти те, що особа отримала при користуванні

пільгами, але самі вони, як правило, грошового виміру не мають. Іншими словами, неможливо буде визначити таку обов'язкову ознаку неправомірної вигоди, як безоплатність, або ціну, нижчу за мінімальну ринкову, внаслідок чого вказані пільги не можна буде відносити до неправомірної вигоди.

Останнє поняття з досліджуваного переліку – *послуги*. Цивільний кодекс України в розд. III «Окремі види зобов'язань» містить гл. 63 «Послуги. Загальні положення», з назви якої випливає, що норми, які входять до неї, повинні розкривати зміст поняття послуги. Проте в ч. 1 ст. 901 ЦК наводиться лише тлумачення договору про надання послуг: «За договором про надання послуг одна сторона (виконавець) зобов'язується за завданням другої сторони (замовника) надати послугу, яка споживається в процесі вчинення певної дії або здійснення певної діяльності, а замовник зобов'язується оплатити виконавцеві зазначену послугу, якщо інше не встановлено договором». Натомість п. 17 ст. 1 Закону України «Про захист прав споживачів» [5] містить необхідну дефініцію: «Послуга – діяльність виконавця з надання (передачі) споживачеві певного визначеного договором матеріального чи нематеріального блага, що здійснюється за індивіду-

альним замовленням споживача для задоволення його особистих потреб». Наголосимо, що законодавство України знає ще близько п'ятдесяти формулювань різноманітних послуг.

Потрібно також відзначити, що розкриття змісту будь-якої мовної конструкції за допомогою встановленого переліку відносно вузьких за змістом інших термінів несе в собі ризик залишення за межами випадків, які за своєю природою й вагомістю повинні охоплюватися поняттям, що визначається, але даний перелік не дозволяє цього зробити. Приміром, за межами залишилися ситуації страхування й виконання робіт.

Отже, потрібно визнати, що перелік цінностей (благ) у трактуванні неправомірної вигоди у примітці до ст. 364¹ КК є недосконалим з таких причин: (1) поняття, які до нього входять, мають у законодавстві різні визначення; (2) більшість із цих інтерпретацій розраховані зовсім на іншу (некримінально-правову) сферу правового регулювання, (3) деякі різновиди названих законодавцем цінностей (благ) не мають вартісних характеристик, що унеможлиблює їх віднесення до категорії «неправомірна вигода»; (4) окремі поняття перехресчуються за змістом, що свідчить про їх системну неузгодженість; (5) за межами переліку залиши-

лися випадки, які за своєю природою й вагомістю повинні були б до нього входити.

Спираючись на викладене, пропонуємо замінити існуючий перелік більш досконалим, виокремивши спочатку суттєві його ознаки. По-перше, грошові кошти, інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи за своєю суттю є цінностями (благами). По-друге, в цьому переліку законодавець зосередив цінності, які належать до 2-х сфер – матеріальної й нематеріальної. По-третє, як уже підкреслювалося, поняття із цього переліку не є, власне, кримінально-правовими. Вважаємо, що в даному випадку можна запозичити з інших галузей права більш вдалі мовні конструкції.

Набуття вигоди через використання грошових коштів, іншого майна, переваг, пільг, послуг, нематеріальних активів охоплюється сферою цивільно-правового регулювання. У кримінальне право за таких умов не потрібно вводити поняття, вже встановлені іншими галузями права. Оперування єдиними за змістом міжгалузевими термінами допомагає встановленню системних правових зв'язків, усуває протиріччя і сприяє ефективній правозастосовній практиці. Цивільний кодекс України як основний правовий акт цивільного права у ст. 177 наводить трактуван-

ня видів об'єктів цивільних прав, під якими розуміються речі, в тому числі гроші й цінні папери, інше майно, майнові права, результати робіт, послуги, результати інтелектуальної, творчої діяльності, інформація, а також інші матеріальні й нематеріальні блага. Наприкінці цієї дефініції вказані найбільш загальні категорії, за допомогою яких можна описати всі об'єкти цивільних прав, – матеріальні й нематеріальні блага. Як вбачається, це найбільш вдале словосполучення, яким можна замінити перелік цінностей у визначенні неправомірної вигоди у примітці до ст. 364¹ КК.

Другою ознакою неправомірної вигоди є перелік можливих діянь з цінностями: їх обіцяють, пропонують, надають або одержують. Доцільність виокремлення цієї ознаки викликає сумніви. Досліджуване поняття має характеризуватися сукупністю суттєвих ознак, під якими в логіці розуміють ті з них, «без яких сам предмет міркування не може існувати» [3, с. 53]; ознаки ж другорядні, несуттєві не повинні включатися до його дефініції. А категорія «неправомірна вигода» як предмет міркування може функціонувати й усвідомлюватись окремо від інших і без названої ознаки. До того ж, указівка на діяння характеризує не саму неправомірну вигоду, а скоріше осо-

бу та її вчинок. При будь-якій операції – обіцянці, пропозиції, наданні чи одержанні неправомірної вигоди – властивості останньої не змінюються. Здійснення таких операцій чи їх відсутність не впливає на вид вигоди й на її характеристики. Отже, друга ознака не є суттєвою і може бути виключена із цього поняття без будь-якої шкоди для нього.

Дослідження статей 368², 368³, 368⁴ і 369² КК дозволяє виділити додатковий аргумент на користь усунення другої ознаки неправомірної вигоди. У цих злочинах законодавець установив такі види діянь: пропозиція, надання (ч. 1 ст. 368³, ч. 1 ст. 368⁴, ч. 1 ст. 369² КК), передача (ч. 1 ст. 368³, ч. 1 ст. 368⁴ КК), одержання (ч. 1 ст. 368², ч. 3 ст. 368³, ч. 3 ст. 368⁴, ч. 2, 3 ст. 369² КК). У визначенні неправомірної вигоди (примітка до ст. 364¹ КК) теж передбачені види діянь, які можна вчинити з цінностями (благами): їх обіцяють, пропонують, надають або одержують. Порівняння цих 2-х переліків показує їх неузгодженість між собою. У першому вказується на передачу, тоді як у другому її немає; другий перелік передбачає обіцянку, про яку не згадується в першому. Найпростіший шлях позбавитися такої невідповідності – виключити вказівку на перелік діянь із офіційного тлумачення неправомірної вигоди.

Крім того, виявлена неузгодженість значно ускладнює розуміння змісту окремих норм. Якщо, наприклад, з метою розкриття сутності норми, передбаченої ч. 1 ст. 369² КК, замінити поняття «неправомірна вигода» на його повне трактування у примітці до ст. 364¹ КК, утвориться наступна диспозиція:

«1. *Пропозиція або надання грошових коштів або іншого майна, переваг, пільг, послуг, нематеріальних активів, що їх без законних на те підстав обіцяють, пропонують, надають* або одержують безоплатно чи за ціною, нижчою за мінімальну ринкову, особі, яка *пропонує* чи обіцяє (погоджується) за таку вигоду вплинути на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави».

З наведеного важко зрозуміти, хто ж саме має пропонувати або надавати неправомірну вигоду, йдеться про одну особу чи про декількох, які повинні пропонувати або надавати цю вигоду. Надання, як один з видів діянь досліджуваного злочину, передбачено також ще й як ознака неправомірної вигоди. Інше поняття вживається у 3-х варіаціях – пропозиція, пропонують, пропонує. Чіткість правових термінів, їх змістовна однозначність – необхідна передумова справедливих нормативно-правових рішень [1, с. 80]. У наведеному випадку цієї

вимоги не дотримано. Ось чому з метою спрощення розуміння вказаних вище кримінально-правових норм існуючу дефініцію конструкції «неправомірна вигода» потрібно замінити на більш просту й довершену, в якій перелік можливих діянь із цінностями необхідно усунути.

Третя ознака неправомірної вигоди – це відсутність законних підстав для встановлення ціни, нижчої за мінімальну ринкову, або незастосування вартісного визначення цінностей (благ), які обіцяють, пропонують, надають або одержують. У досліджуваному тлумаченні неправомірної вигоди вказівка на незаконність є обов'язковою, з чим потрібно погодитись. Виключення з нього переліку діянь значно спростить і розуміння незаконності як окремої ознаки, яка при цьому ніскільки не втратить свого попереднього значення. З урахуванням цих міркувань зміст даної ознаки стане таким: відсутність законних підстав для встановлення ціни, нижчої за мінімальну ринкову, чи незастосування вартісного визначення цінностей (благ). У самій же дефініції терміна «направомірна вигода» ознаку незаконності доцільно вказувати так, як це зробив законодавець – «без законних на те підстав».

Четверта ознака неправомірної вигоди – вартісні характери-

стики цінностей (благ), які законодавець описав за допомогою 2-х видів – безоплатні цінності (блага) і цінності (блага), ціна яких є нижчою за мінімальну ринкову.

У підп. 14.1.13 п. 14.1 ст. 14 ПКУ міститься трактування, яке за змістом найближче до поняття *безоплатних цінностей (благ)* – безоплатно надані товари, роботи, послуги: а) товари, що надаються згідно з договорами дарування, іншими договорами, за якими не передбачається грошова або інша компенсація вартості таких товарів чи їх повернення, або без укладення таких договорів; б) роботи (послуги), що виконуються (надаються) без висування вимоги щодо компенсації їх вартості; в) товари, передані юридичній чи фізичній особі на відповідальне зберігання й використанні нею. Із цього визначення випливає, що однією з найголовніших характеристик безоплатності є відсутність компенсації вартості. Як вбачається, цю характеристику доцільно запозичити для вдосконалення четвертої ознаки неправомірної вигоди.

Зміст другого виду – цінностей (благ), ціна яких є нижчою за мінімальну ринкову, зрозуміти доволі складно.

По-перше, відповідно до ст. 7 Закону України від 21 червня 2012 року № 5007-VI «Про ціни і

ціноутворення» [4; 2012. – № 58. – Ст. 2309] вільні ціни встановлюються за згодою сторін суб'єктами господарювання самостійно на всі товари, крім тих, щодо яких здійснюється державне регулювання цін. Це означає, що сторони вправі встановлювати ті ціни, про які вони домовились. Єдиним обмеженням є ціни й тарифи, регульовані державою. У багатьох випадках інформація про ціни на продукцію, товари й послуги є закритою, оскільки сторони не заінтересовані у її поширенні, а тому інколи буває досить важко встановити, яка ж ціна є мінімальною.

По-друге, цей показник не можна застосувати до всього переліку цінностей (благ) у визначенні неправомірної вигоди. Ціна – це виражений у грошовій формі еквівалент одиниці товару (див.: п. 15 ч. 1 ст. 1 вказаного Закону). Звісно, що такий вид цінностей (благ), як грошові кошти, не може мати такої окремої ознаки, як вираження у грошовій формі.

По-третє, правила встановлення цін, які є нижчими за мінімальні ринкові, є доволі складними й призначені тільки для окремих галузей права. Так, відповідно до підп. 14.1.219 п. 14.1 ст. 14 ПКУ ринкова ціна – ціна, за якою товари (роботи, послуги) передаються іншому власникові за умови, що продавець бажає їх передати, а покупець

отримати добровільно. При цьому обидві сторони є взаємно незалежними юридично і фактично, володіють достатньою інформацією про такі товари (роботи, послуги), а також ціни, які склалися на ринку ідентичних (а за їх відсутності – однорідних) товарів (робіт, послуг) у порівняних економічних (комерційних) умовах.

Для повного розкриття змісту поняття «ринкова ціна» потрібно спочатку визначити такі категорії, як «ідентичні товари (роботи, послуги)» й «однорідні (подібні) товари (роботи, послуги)». Згідно з підп. 14.1.80 п. 14.1 ст. 14 ПКУ ідентичні товари (роботи, послуги) – товари (роботи, послуги), що мають однакові характерні для них основні ознаки. При цьому під ідентичними розуміються товари, що мають однакові ознаки з оцінюваними товарами, у тому числі такі, як: фізичні характеристики; якість та репутація на ринку; країна виробництва (походження); виробник. Однорідні (подібні) товари (роботи, послуги) – товари (роботи, послуги), що не є ідентичними, але мають схожі характеристики і складаються із схожих компонентів, у результаті чого виконують однакові функції порівняно з товарами, що оцінюються, та вважаються комерційно взаємозамінними. Для визначення товарів однорідними (подібними) враховуються такі ознаки: якість та ділова репутація на

ринку; наявність торговельної марки; країна виробництва (походження); виробник; рік виробництва; новий чи вживаний; термін придатності (підп. 14.1.131 п. 14.1 ст. 14 ПКУ).

Проте застосування цих численних вимог при встановленні ринкової ціни все ж таки не дасть належного результату, якщо мова буде йти про унікальні цінності (блага). На них ці норми не розраховані. Крім того, зазначені положення ПКУ визначають ринкову ціну без указівки на її мінімальну величину. Для розуміння ж неправомірної вигоди цього недостатньо. Потрібно пам'ятати й про те, що ПКУ не розрахований на регулювання кримінально-правових відносин, а його норми змінюються значно швидше порівняно з нормами кримінального права, що в майбутньому може призвести до непередбачуваних змін змісту норм ККУ, якщо в них будуть використовуватися без необхідності норми податкового права.

Виходом із цієї досить складної ситуації при встановленні вартісної величини цінностей (благ) може бути заміна цього показника на простішу конструкцію більш високого рівня узагальнення. Вихідним для її формулювання доцільно взяти термін «компенсація», який часто використовується при встановленні вартісних характеристик. Отже,

вказана ознака може мати такий зміст: не передбачається компенсація вартості цінностей (благ) або така компенсація передбачається лише частково.

Таким чином, з урахуванням всього вищевикладеного, дефініцію у примітці до ст. 364¹ КК пропонуємо замінити наступним визначенням: *«Під неправомірною вигодою слід розуміти матеріальні й нематеріальні блага, за якими без законних на те підстав не передбачається компенсація їх вартості або така компенсація передбачається лише частково»*. На підставі цього визначення можна виокремити такі ознаки неправомірної вигоди: (1) перелік цінностей – матеріальні й нематеріальні блага; (2) вказівка на незаконність – без законних на те підстав; (3) вартісні характеристики – не передбачається компенсація їх вартості або така компенсація передбачається лише частково. При цьому перша ознака розкриває зміст поняття вигоди шляхом вказівки на 2 її види – блага матеріальні й нематеріальні. Третя ознака є допоміжною для другої, а разом вони пояснюють, чому така вигода є неправомірною. Цих ознак, вважаємо, достатньо, щоб розкрити всі суттєві моменти досліджуваної правової категорії.

Примітка до ст. 368² КК теж потребує певного вдосконалення. В існуючому вигляді вона

сформульована невдало: ознака для встановлення неправомірної вигоди у значному розмірі «на суму, що перевищує сто неоподатковуваних мінімумів доходів громадян» розміщена після слів «безоплатно чи за ціною, нижчою за мінімальну ринкову». Отже, можливе таке тлумачення: сума, що перевищує сто неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, стосується мінімальної ринкової ціни. Звичайно, воно неправильне, але ж закон повинен мати високий рівень законодавчої техніки, за якого трактування змісту його положень повинно бути однозначним. виправити цей недолік можна за допомогою перестановки наведених словосполучень з урахуванням нової

дефініції «неправомірна вигода». На підставі цього пропонуємо таке формулювання вказаної примітки: *«Неправомірною вигодою у значному розмірі вважаються матеріальні й нематеріальні блага на суму, що перевищує сто неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, за якими без законних на те підстав не передбачається компенсація їх вартості або така компенсація передбачається лише частково, у великому розмірі – на суму, що перевищує двісті неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, в особливо великому розмірі – на суму, що перевищує п'ятсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян».*

Список літератури: 1. Законодательная техника: науч.-практ. пособ. / – М.: Городец, 2000. – 272 с. 2. Кримінальне право України: особл. ч.: підруч. – 4-те вид., перероб. і доп. / за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – Х.: Право, 2010. – 608 с. 3. Логіка: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / за заг. ред. В. Д. Титова. – Х.: Право, 2005. – 208 с. 4. Офіційний вісник України. 5. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 р., № 1023-XII // Відом. Верхов. Ради УРСР. – 1991. – № 30. – Ст. 379.

ПОНЯТИЕ НЕПРАВОМЕРНОЙ ВЫГОДЫ В УГОЛОВНОМ ПРАВЕ УКРАИНЫ Гродецкий Ю. В.

Статья посвящена исследованию нового для уголовного права Украины понятия «неправомерная выгода», выделены его признаки. Предложено более совершенное определение этой правовой категории.

Ключевые слова: неправомерная выгода, служебные преступления.

A CONCEPT OF ILLEGAL IS IN A CRIMINAL RIGHT OF UKRAINE Grodetskiy Yu. V.

The article is devoted research of new for the criminal law of Ukraine concept «illegal benefit», his signs are selected. More perfect definition of this legal category is offered.

Key words: illegal benefit, malfeasance.

Надійшла до редакції 09.10.2012 р.